

Ks. KRZYSZTOF KAMIEŃSKI¹

Archiwum Diecezjalne im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie
ORCID 0000-0002-4862-1434

USTAWY BRACTWA ŚW. IZYDORA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM W MIASTECZKU UŚCIU SOLNYM [1861] Z ARCHIWUM DIECEZJALNEGO IM. ARCYBISKUPA JERZEGO ABLEWICZA W TARNOWIE

**The Statutes of the Brotherhood of St. Isidore at the Parish Church in the Town of
Uście Solne [1861] from the Archbishop Jerzy Ablewicz Diocesan Archive in Tarnów**

Edycja źródłowa

Bractwa religijne² zaczęły powstawać w początkach średniowiecza. Najpierw w kręgach zakonnych, a później zostały włączone w nurt duszpasterstwa parafialnego. Na ziemiach polskich pojawiły się w wieku XIII, w środowiskach miejskich, później sukcesywnie zdobywały coraz większą popularność. Ich rozwój zahamowała reformacja, jednak po jej przezwyciężeniu, nastąpił ich dalszy rozrost, a XVIII stulecie zostało nazwane złotą epoką bractw religijnych³. Stanisław Litak, badacz tego zagadnienia, stwierdził, iż: „w XVII i XVIII w. prawie każdy katolik, zwłaszcza w miastach, należał do jakiegoś bractwa lub bractw”⁴. Najpowszechniejsze były bractwa dewocyjne ku czci Matki Bożej, po nich konfraternie ku czci świętych i pod wezwaniem Osób i tajemnic Boskich, jak np. bractwo Przemienienia Pańskiego. Silny ruch bracki załamał się pod naporem oświecenia i podążającym za nim oświeceniem katolickim, które sprzeciwiało się pobożności barokowej, w tym pobożności propagowanej przez bractwa religijne. Reformy duszpasterstwa miały w centrum kultu

¹ Ks. dr Krzysztof Kamiński, kapłan diecezji tarnowskiej. Od 2016 r. dyrektor Archiwum Diecezjalnego im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza. E-mail: kamienski.krzysztof@diecezja.tarnow.pl

² Bractwo kościelne to zrzeszenie wiernych o charakterze religijnym, powołane i zatwierdzone przez odpowiednią władzę kościelną i pozostające pod jej zwierzchnością. Erygowane formalnym dekretem posiadało majątek, administrację i kierowało się własnymi statutami określającymi jego strukturę, charakter i cele. S. Salaterski, *Sieć i działalność bractw kościelnych w prepozyturze tarnowskiej do roku 1772*, „Nasza Przyszłość”, 71/1989, s.147; K. Kuźmak, *Bractwo kościelne*, w: *Encyklopedia Katolicka* (dalej: EK), t. 2, red. F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski, Lublin 1976, kol. 1013-1014.

³ K. Kuźmak, *Bractwo kościelne...*, kol. 1014-1015.

⁴ S. Litak, *Bractwa religijne w Polsce przedrozbiorowej XIII-XVIII wiek. Rozwój i problematyka*, „Przegląd Historyczny”, 88/1997, z. 3-4, s. 522.

postawić Msze św. jako modlitwę całej wspólnoty⁵. Monarchie oświecone zdominowały funkcjonowanie Kościoła. W południowej części Małopolski, która znalazła się pod zaborem austriackim, wszelkie bractwa religijne zostały zniesione przez cesarza Józefa II (1741-1790) w roku 1783⁶. Zastąpić je miało, jedno, charytatywno-społeczne Bractwo Czynnej Miłości Bliźniego. Istnienie bractw religijnych pod berłem Habsburgów zamarło na ponad pół wieku. Odrodziło się na nowo po konkordacie, jaki Stolica Apostolska zawarła z Cesarstwem Austriackim w 1855 r. Publikowany dokument jest świadectwem procesu reaktywacji bractw, które zostały zniesione przez józefinizm.

Izydor Oracz był hiszpańskim chłopem i żył na przełomie XI i XII w. Przez całe życie pracował u właścicieli ziemskich. Wyróżniał się głęboką wiarą, duchem modlitwy, cierpliwością oraz miłością do nieprzyjaciół. Kult Izydora rozpoczął się zaraz po jego śmierci, a potęgowały go cuda wyproszone u jego grobu, który przeniesiono do kościoła św. Andrzeja w Madrycie. Cześć oddawana Izydorowi Oraczowi stała się w XV i XVI w Hiszpanii zjawiskiem masowym. W następnym wieku kult Izydora przyjął się w całej Europie. Za staraniem władców hiszpańskich Izydor został ogłoszony błogosławionym w roku 1619, a po trzech latach kanonizowany – 12 marca 1622 – przez papieża Grzegorza XV (1554-1623). W 1626 r. papież Urban VIII (1568-1644) powołał do życia Bractwo św. Izydora. Na ziemiach polski pierwsze bractwo św. Izydora powstało prawdopodobnie w Kłobucku w 1627 r.⁷

Bractwo św. Izydora w Uściu Solnym zostało erygowane w 1725 r. przez kanonika krakowskiego, a późniejszego biskupa przemyskiego Michała Wodzickiego (1687-1764)⁸. Podstawy materialne bractwa stanowiły: legat w kwocie 1000 florenów złożony przez Kazimierza z Chylin Chylińskiego wraz z małżonką oraz suma na pewnych dobrach, którą zapisał ówczesny proboszcz ks. Maciej Aleksander Rudzki⁹. Ołtarz z obrazem św. Izydora, gdzie członkowie bractwa gromadzili się na modlitwę, znajdował się w kaplicy¹⁰. Bractwo św. Izydora wznowiło swoją działalność w 1854 r.¹¹

Król Kazimierz Wielki założył miasto Uście Solne i uposażył tam parafię. W XVII w. bp krakowski Piotr Gembicki (1585-1657) uczynił z probostwa prepozyturę, przy której utworzył kolegium mansonariuszy. Szpital i szkoła istniały w Uściu Solnym już w 2 poł. XVI w.¹² Miejscowość Uście Solne leży na północnych krańcach diecezji tarnowskiej, nad Wisłą. W 1861 r. parafia należała do rozległego dekanatu wojnickiego. Mieszkało tam wówczas

⁵ L.J. Rogier, G. de Bertier de Sauvigny, J. Hajjar, *Historia Kościoła 1715-1848*, t. 4, tłum. T. Szafrński, Warszawa 1987, s. 88-96.

⁶ B. Kumor, *Średniowieczne przyczynki źródłowe do dziejów Bractwa Literackiego NMP w Bochni i do salin bocheńskich*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 1/1960, z. 2, s. 180.

⁷ J. Tazbir, *Społeczna funkcja kultu Izydora „Oracza” w Polsce XVII wieku*, „Przegląd Historyczny”, 46/3 (1955), s. 426, 439; K. Kuźmak, *Izydor Oracz św.*, w: EK, t. 7, red. S. Wielgus, J. Duchniewski, M. Daniluk i in., Lublin 1997, kol. 617-618; A. Świętosławska, „Z roli w niebo wzięty...” *Nowożytny wizerunek św. Izydora Oracza z województwa łódzkiego*, w: *Sztuka Polski Środkowej. Studia. T. VI*, red. P. Gryglewski, A. Barczyk, Łódź 2016, s. 157.

⁸ *Erectio Confraternitatis Sancti Isidori in Ecclesia Parochiali Civitatis Uście Solne Anno Domini 1725 die Lune 27 Augusti*, ADT, LU IV (1440-1880).

⁹ Tamże.

¹⁰ *Oppidum Uscie 1727*, ADT, LU IV (1440-1880).

¹¹ *Pismo ks. Wilczka do Konsystorza Biskupiego z 12 II 1862 r.*, ADT, LU IV (1440-1880).

¹² *Rocznik Diecezji Tarnowskiej na rok 1972*, red. J. Rzepa, Tarnów, s. 579.

2327 parafian. Duszpasterzowało im dwóch kapłanów: proboszcz Ferdynand Wilczek (1802-1867)¹³ oraz wikariusz Stanisław Chodacki (1830-1910)¹⁴.

Podstawą niniejszej edycji jest rękopis przechowywany w Archiwum Diecezjalnym im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie w zespole *Bractwa i Stowarzyszenia*¹⁵. Statut mieści się na pięciu stronicach, karty o wymiarach 34 × 21 cm. Pierwsza stronica została oklejona znaczkami opłaty skarbowej oraz opieczętowana pieczęcią Konsystorza Biskupiego. Statut podawał strukturę organizacyjną bractwa oraz jego szerokie cele, od dewocyjnych po oświatowe. Określał też warunki członkostwa, przyjęcia oraz wydalenia z konfraterni.

Edycja źródłowa została przygotowana według zaleceń *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI w. do połowy XIX w.* autorstwa Kazimierza Lepszego¹⁶. Korekcie poddano pisownię, usunięto zwłaszcza nieścisłości ortograficzne. Zachowane zostały zaś cechy ówczesnej polszczyzny. Paginację rękopisu oraz wtręty redakcyjne podano w nawiasach kwadratowych []. Konieczne objaśnienia umieszczono w przypisach rzeczowych.

Tekst źródłowy

[1]

[znaczkki skarbowe]¹⁷

[pieczęć konsystorza tarnowskiego]

Ustawy¹⁸

Bractwa św. Izydora przy kościele
parafialnym w miasteczku Uściu Solnym.

W imię

Ojca i Syna i Ducha świętego! Amen.

Na cześć i na chwałę Pana Boga Najwyższego, na cześć i chwałę Trójcy Jego Najświętszej: Boga Ojca i Syna i Ducha Świętego, na poszanowanie Przenajczystszej Panny Matki Boskiej, na chwałę Wszystkich Świętych, Świętego Pawła¹⁹, którego opiece parafia nasza się poleca, na podwyższenie zaś Izydora świętego, opiekuna rolników i gospodarzy wiejskich,

¹³ Pochodził z Andrychowa. Święcenia kapłańskie otrzymał w Bochni, w roku 1825, z rąk bp. Zieglera. Od 1832 r. był proboszczem w Dobrej, a od 1842 w Muszynie. Pełnił obowiązki wizytatora nauki religii. 30 IX 1853 r. przejął się na probostwo do Uścia Solnego. A. Nowak, *Wilczek Ferdynand Sebastian (1802-1867)*, w: *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985*, t. 4, Tarnów 2004, s. 193-194.

¹⁴ *Schematismus Universi Venerabilis Cleri Dioeceseos Tarnoviensis tam saecularis quam regulari... Anno Dmini 1861*, Tarnoviae 1860, s. 153. Ks. Stanisław Chodacki pełnił obowiązki wikariusza w Uściu Solnym od 1857 r. do 1861 r. A. Nowak, *Chodacki Stanisław (1830-1910)*, w: *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985*, t. 2, Tarnów 2000, s. 116.

¹⁵ *Bractwo św. Izydora*, ADT, BS III/13.

¹⁶ K. Lepszy, *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI w. do połowy XIX*, Wrocław 1953.

¹⁷ Dwa znaczkki skarbowe o wartości 30 i 6 koron.

¹⁸ Do ustaw dołączone zostało pismo przewodnie, zaadresowane do biskupa tarnowskiego z 26 sierpnia 1861 r. Pismo to było prośbą o zatwierdzenie odradzającego się wówczas Bractwa św. Izydora w Uściu Solnym. Sygnatariuszami tego pisma byli: ks. Ferdynand Wilczek – proboszcz parafii w Uściu Solnym oraz bracia Bractwa św. Izydora: Szymon Morański, Franciszek Kucharski, Paweł Świdorski, Franciszek Sierosławski, Andrzej Burdel, Jan Niewolak, Franciszek Gadowski, Józef Klimek, Andrzej Klimek, Wincenty Studzieński, Mączka (imię trudne do odczytania), Jakub Gadoski, Stefan Sokół, Jan Klimek. *Pismo ks. Ferdynanda Wilczka do Biskupiego Ordynariusza w Tarnowie z 26 VIII 1861 r.*, ADT, BS III/13.

¹⁹ Kościół parafialny pod wezwaniem Nawrócenia św. Pawła Apostoła.

tudzież na pożytek nasz doczesny i wieczny: członkowie od dawien dawna istniejącego a dziś wzrastającego Bractwa św. Izydora zobowiązujemy się do następnych przepisów:

Zarząd Bractwa.²⁰

Zarząd Bractwa stoi pod przewodnictwem starszych Bractwa i ich osobistą odpowiedzialnością pod opieką i nadzorem miejscowego pasterza i kapłana.

Starszych obierają bracia przy ogólnym zebraniu na dnia 10 maja, jako w dzień uroczystości Izydora św. po złożeniu obrachunków i po sprawozdaniu z czynności²¹ roku poprzedniego.

Członkowie Bractwa.

Na członków Bractwa przyjmuje się każdego prawego, uczciwego a nieposzlakowanego rodaka z parafii naszej: miasta Uścia Solnego, rolników i gospodarzy ze wsi: Niedar, Barczkowa i Popędziny²², skoro tenże wstępno 20 Złp[olskich], obecnie 5 Reń[skich]²³ W.A. razem czy po częściowo w ciągu roku złoży, które to pieniądze, jak inne dochody, z legacji, za światła wypożyczanie przy pogrzebach i przy ślubach, itd. [2] na ozdobę miejsc świętych, zakupienie świeżego światła i inne niezbędne wydatki obracać się mają.

Na członka przyjmują starsi bractwa każdego czasu, jeżeli przyjęty warunki przyjęcia wypełnił: żyć podług przykazań Bożych i kościelnych przyrzecze, do przepisów Bractwa stosować się zobowiązuje, a jeżeli starsi Bractwa lub dwóch przynajmniej zasłużonych braci za uczciwość i prawość przyjętego zaręczą.

W każdym razie dochodzi się wyboru i przyjęcia na ogólnym zebraniu braci w dniu 10 maja: przyjmuje się lub odrzuci, jak sobie bracia życzyć będą.

Z Bractwa wyłącza się i wykreśla każdego, kto nieuczciwością życie pokala lub przepisów wypełniać zaniedbuje.

Aby uniknąć nieporozumienia niezgody i złości, głosują bracia w podobnych razach tajnie kartkami, a większość rozstrzyga los obwinionego

Cel Bractwa.

A) Wspólna modlitwa do Wszechmogącego Boga, aby ten Pan za wstawieniem się naszego Izydora św. rolnika i gospodarza wiejskiego pobłogosławił naszym pracom na polu i w ogrodach, w domach naszych by szczęścił dobrym zamiarom opiekunów naszych i dobrodziejów naszych, zachował domy nasze, miasto nasze, kraj nasz od wszego złego: zarazy, głodu, ognia, wojny i powodzi a udzielał przez Ducha swego Przenajświętszego natchnienia rozumu i wiary wszystkim tym, którzy o dobro nasze i rodaków naszych staranie mają – Błogosław im Panie: Boże Ojczy, Synu i Duchu Święty!

B) Ćwiczenie się w cnotach chrześcijańskich, jakie religia święta na nas wkłada, a jakich nas przez usta sług swoich naucza; tudzież ćwiczenie się w cnotach obywatelskich, jakie nam starsi i doświadczeńsi na chwałę Boga, na pociechę i pożytek nasz własny i współrodaków naszych i współbliźnich naszych wypełniać zalecają.

²⁰ W oryginale wszystkie nagłówki są podkreślone.

²¹ Z działalności.

²² Miejscowości, które należały do parafii w Uściu Solnym.

²³ W Galicji złoty polski jako jednostka obrachunkowa był używany do 1846 r. Złoty reński (floren, gulden) funkcjonował w systemie monetarnym Austrii i Austro-Węgier do 1892 r. 4 złp = 1 gulden.

C) Wspólne czytanie i wypożyczanie książek, których²⁴ takich, z których sami korzystać a dla innych radę wyciągnąć możemy.

Modlitwa i Nabożeństwo.

a) Oprócz zwykłych przez Kościół nasz św. nakazanych modłów, oprócz codziennie powtarzanych gorących modłów o pomyślność wspólną naszą i kraju naszego: każdy brat nabożny być winien [3] do św. Izydora opiekuna swego prosząc o przyczynienie się za nami grzesznymi a nieszczęsnymi do Najwyższego Stwórcy Pana Miłościwego. Dnia 20 maja każdego roku odprawi się w tej myśli nabożeństwo z uroczystymi obchodami, jakie starsi Bractwa zarządzają.

Na nabożeństwo przybyć jest obowiązkiem każdego brata.

W dniu tym odśpiewają bracia pieśni, litanią, godzinki do św. Izydora, odmówią wspólnie modlitwy, które cześć i chwałę tego patrona wygłaszają.

Po nabożeństwie odbędzie się ogólne zgromadzenie w domu starszego Bractwa, gdzie złożą się rachunki z dochodów i wydatków, sprawozdanie wyboru i przyjęcia nowych braci w ciągu roku całego, obiór innych lub potwierdzenie tychże samych starszych, jak tego bracia zażądają, wreszcie odczytanie ustaw Bractwa, jeżeli te dokładnie nowo przyjętym nie są wiadome.

Starszy otwiera narady wezwaniem Ducha Świętego a [i] modlitwą do św. Izydora.

Po odbytych czynnościach w dniu tym odczytuje się żywot św. Izydora podług przewielebnego Księdza ś.p. Karola Antoniewicza²⁵ lub według wydania Pelara²⁶ w Rzeszowie, które to książeczki pierwsze zaraz Bractwo nabyć powinno.

Zabawy konsolacyjne zwane odbędą się jak zwykle w końcu posiedzenia, jeśli czas po temu, jeśli dochodu na tyle, jeśli bracia i ich żony pieniądze i niezbędne ku temu rzeczy poznosić zechcą i jeżeli starsi Bractwa na zabawę zezwolą, a na wszelką przyzwoitość odpowiednią uroczystości św. Izydora baczyć będą.

b) Bracia lub w ich imieniu starsi tylko zarządzają nabożeństwa dziękczynne w czasie pomyślności ogólnej, nabożeństwa z prośbą w czasie ogólnych nieszczęść kraju lub miasta naszego, aby ten Pan, co nas karze za przewinienia, karał prędko, dodał sił do znoszenia cierpień, a wyratował od grożących nieszczęść i zupełnego upadku.

Na nabożeństwa zaprasza się Braci przez rozesłanie zwykle używanej cechy z wizerunkiem Izydora św. Pod przewodnictwem braci odbywają się śpiewy i modły przed krzyżami i kapliczkami, kiedy nas P[an] Bóg ze swej świętej woli jakim nieszczęściem nawiedza.

c) W czasie nabożeństwa żałobnego przyrzekamy modlić się za zmarłych braci, prosić o ich zbawienie, jeśli sobie sami nie dosyć na to zasłużyli.

Ćwiczenie się w cnotach

²⁴ Przekreślenie w oryginale.

²⁵ Karol Bołoz Antoniewicz urodził się w 1807 r. we Lwowie. Ukończył wydział prawa na Uniwersytecie Lwowskim. Walczył w powstaniu listopadowym. Po śmierci dzieci i żony wstąpił do jezuitów i złożył śluby zakonne. Zapisał się w historii jako znakomity misjonarz ludowy i kaznodzieja, autor modlitw i pieśni religijnych. M. Inglot, *Karol Antoniewicz*, Kraków 2001, s. 1-37. Autorzy *Statutu* wskazywali na jedno z opracowań autorstwa Antoniewicza o św. Izydorz. K. Antoniewicz, *Święty Izydor Oracz. Podarek dla szkółek ludu naszego*, Leszno 1849.

²⁶ *Żywot świętego Izydora Oracza, patrona rolników, krótko zebrany oraz nabożeństwo do tego świętego, z nauką chrześcijańską połączone*, Rzeszów. Jan Andrzej Pelar (1822-1894) był właścicielem księgarni i drukarni w Rzeszowie.

chrześcijańskich tudzież cnotach obywatelskich.

Życie nieskazitelne i bogobojne ma być szczęściem naszym.

[4] Zachęcać do pracy czas marnujących jest naszym obowiązkiem, zwaśnionych jednać, źle żyjących przykładem i słowem na dobrą naprowadzić drogę, a zbłąkanym powtarzać nauki, któreśmy z ust naszych kapłanów i nauczycieli słyszeli.

Rozszerzać wiadomości nasze i doświadczenia nasze czy w gospodarstwie, czy w innych zatrudnieniach dla korzyści ziomków obowiązujemy się, tak jak od nich wszystko co dobre z otwartymi rękami przyjmujemy.

Na wychowanie dzieci naszych baczyć będziemy, aby ich w miłości Boga i ludzi wychowując dla pożytku kraju, dla naszej pociechy a dla własnego wiecznego i doczesnego szczęścia na dobrych obywateli wyprowadzić. Tak nam Boże dopomóż i Matka Najświętsza!

Uważać co się dzieje w szkole, jak postępuje młodź²⁷ nasza, jak się prowadzi w chwale Bożej i w naukach Pańskich jest naszą powinnością. Karcić zgorzenie rozsiewających na przykład innym podobnie czyniącym przyrzekamy z pomocą Boga i Świętych Jego.

Krzywdy czynić nie dozwolimy nikomu. Małe i słabe bronić od napaści będziemy, ile nam sił stanie.

Bądź wola Twoja Boże, jako w Niebie tak i na ziemi
a przyjdź Królestwo Twoje Panie nad Pany!

Wspólne czytanie i wypożyczanie pożytecznych i odpowiednich nam książek.

Aby przyjętym na siebie obowiązkom podołać, aby siebie i dzieci nasze, i sługi nasze, i bliźnich naszych uszlachetnić, a umysł pożytecznymi wiadomościami uznać, starać się będziemy nabywać takie książeczki i pisma, które nam mężowie zacni a nas miłujący za dobre przedstawią i z nich korzystać zalecą. W tym celu obowiązują się bracia składać po 10 groszy, obecnie 10 centów miesięcznie, a ze sumy uzbieranej zakupywać wskazane dziełka.

Pieniądze ku temu przeznaczone obiera jeden ze starszych, który zarazem pod swym nadzorem książki mieć będzie, a przy wypożyczaniu tychże odpowiedzialność na siebie przyjmuje.

Książki wypożyczają tylko bracia, którzy znów książek swoim krewnym i znajomym udzielić mogą, ale w razie zagubienia książki, na siebie odpowiedzialność biorą, tak aby książka raz dla bractwa nabyta nigdy zginąć nie mogła.

Dla wspólnego czytania przeznacza starszy Bractwa izbę, gdzie się co niedziela [5] zgromadzać będą ci, co słuchać i uczyć się zechcą, a jeden z najlepiej czytających odczytuje to, co koniecznie wiedzieć należy, kto chwale Bożej służyć a pożytecznym obywatelem i członkiem państwa być pragnie.

Tak się urządzając, a Bóg widzi w najlepszych chęciach i najszczerzych zamiarach służenia temu Panu, co nas z niczego stworzył, za swą wolą odkupił więc i z ciemnoty i głuchoty rozumu wyprowadzić zdoła, a do zbawienia doczesnego i wiekuistego przywieździe, czynimy i wypełniamy wolę naszą, pragnąc dla siebie pożytku i szczęścia na świecie a wiecznej chwały w Niebie.

²⁷ Młodzież.

Tak nam Boże dopomódź! Święty Izydorze! Przyczyn się za nami.
Amen.
Za naszą wiedzą i wolą:

Paweł Świdorski²⁸.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Diecezjalne im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie:

Bractwo św. Izydora, sygn. BS III/13.

Erectio Confraternitatis Sancti Isidori in Ecclesia Parochiali Civitatis Uście Solne Anno Domini 1725 die Lune 27 Augusti, sygn. LU IV (1440-1880).

Oppidum Uscie 1727, sygn. LU IV (1440-1880).

Pismo ks. Wilczka do Konsystorza Biskupiego z 12 II 1862 r., sygn. LU IV (1440-1880).

Źródła drukowane

Archiwum Diecezjalne im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie:

Schematismus Universi Venerabilis Cleri Dioeceseos Tarnoviensis tam saecularis quam regulari... Anno Dmini 1861, Tarnoviae 1860.

Opracowania

Inglot M., *Karol Antoniewicz*, Kraków 2001.

Kumor B., *Średniowieczne przyczynki źródłowe do dziejów Bractwa Literackiego NMP w Bochni i do salin bocheńskich*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 1/1960, z. 2, s. 177-195.

Kuźmak K., *Bractwo kościelne*, w: *Encyklopedia Katolicka* (dalej: EK), t. 2, red. F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski, Lublin 1976, kol. 1013-1016.

Kuźmak K., *Izydor Oracz św.*, w: EK, t. 7, red. S. Wielgus, J. Duchniewski, M. Daniluk i in., Lublin 1997, kol. 617-618.

Lepszy K., *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI w. do połowy XIX*, Wrocław 1953.

Litak S., *Bractwa religijne w Polsce przedrozbiorowej XIII-XVIII wiek. Rozwój i problematyka*, „Przegląd Historyczny”, 88/1977, z. 3, s. 499-523.

Nowak A., *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985*, t. 1-4, Tarnów 1999-2004. *Rocznik Diecezji Tarnowskiej na rok 1972*, red. J. Rzepa, Tarnów 1972.

Rogier L.J., de Bertier de Sauvigny G., Hajjar J., *Historia Kościoła 1715-1848*, t. 4, tłum. T. Szafranski, Warszawa 1987.

Salaterski S., *Sieć i działalność bractw kościelnych w prepozyturze tarnowskiej do roku 1772*, „Nasza Przeszołość”, 71/1989, s. 147-185.

Świętosławska A., „Z roli w niebo wzięty...” Nowożytnie wizerunki św. Izydora Oracza z województwa łódzkiego, w: *Sztuka Polski Środkowej. Studia. T. VI*, red. P. Gryglewski, A. Barczyk, Łódź 2016, s. 153-168.

Tazbir J., *Spoleczna funkcja kultu Izydora „Oracza” w Polsce XVII wieku*, „Przegląd Historyczny”, 46/1955, z. 3, s. 420-538.

²⁸ Był członkiem Bractwa św. Izydora. Charakter pisma wskazuje, iż on spisał ustawy bractwa.